

A muraközi ló típusának regenerálása – harmadik rész (2007-2016)

Az előző „fejezetben” ott hagytuk abba, hogy 2007 év elején rátaláltunk Bartók László segítségével a 3034 Veszprémvarsány-8 Robi magyar hidegvérű tenyészménre, amely külső és belső értékmérő tulajdonságaival jól beleillett a muraközi rekonstrukciós programba. 2007 tavaszán már ő (mivel igen nagy hatást tett a muraközi programra így megérdemli) fedezett Óriszentpéteren. Anyai nagyapja a Péterhida vonalból származó 152 Iregyszemcse-93 volt, amely bizakodásra adott okot, hogy utódaiban is hozza a számunkra kedvező típust, s a szerényebb méreteket nem a felnevelés okozta.

Az első Órségben született nemzedéke minden várakozásunkat felülmúlta, szép küllemű, típusos muraközi csikók voltak. 12 év távlatából bátran kijelenthető, hogy a típus regenerálásában, s a majdani fajta kialakításában meghatározó szerepe volt Veszprémvarsány Robinak. Jelenleg programban szereplő kancaállomány (tenyész és növendék) 37%-a Robi lány vagy unoka.

Azonban az a tény, hogy nem találtunk újabb, a tenyésztési programba bevonható hidegvérű mént az országban, újabb kihívás elé állított, hisz hiába születnek típusos csikók, ha azok mind közeli rokonok lesznek, nem tudjuk a szoros beltelnyésztést elkerülni. Az akkori kancaállomány döntő része attól a 2929 Palotabozsok-29 Buzogánytól származott (lány vagy unoka), amelyik mén akkor a Péterhida vonal utolsó élő tenyészmén leszármazottja volt. Ezekre a kancákra került Robi, így elég szűk szobában kellett megtennünk a tánclépéseket.

Így figyelmünk a muraközi rokon fajtáira esett, tehát az Alpok hidegvérűjei felé. A Dunamenti Országok Génmegőrző Egyesülete közreműködésével, egy nemzetközi pályázat keretében a Mura-menti országok muraközi lóállományait is feltérképeztük, melynek következő lett az eredménye:

Ausztriában ez a típus már lényegében eltűnt, és ma már nem érdekelt a fajtában, s nem kívánnak könnyebb típust elkülöníteni a nóri fajtában.

Szlovéniában szintén kihaltnak tekinthető a muraközi ló, azonban fenotípusában még itt-ott fellelhető, de származás nem rendelhető a lovak mellé.

Horvátországban a mai napig fellelhető és törzskönyvezett fajta a muraközi, igaz nagyon kicsi és törekeny ez az állomány. Ott is nagy gondot okoz a megfelelő tenyészmén kiválasztása. Voltak kezdeményezések esetleges méncserék tekintetében, de sajnos ezek rendre meghiúsultak.

Az nori-fajtakör nyugati fajtái közül a freibergeri fajtához tudtunk komoly kapcsolatot kiépíteni, egy '56-ban emigrált állatorvos professzor segítségével, aki jó kapcsolatokat ápolt a Svájci Állami Ménes vezetésével. Dr. Lazáry Sándor professzor úr segítségével (akinek a családja a Muravidékről származott). 2009 januárjában egy kis expedíció keretében kiutaztunk Svájcba, megnézni a freibergeri lovat, s egy esetleges szaporítóanyag behozataláról tárgyalni. Nagyon nagy élmény volt látni, hogy az egyáltalán nem lovas nemzetnek tartott svájciak, milyen szakmai alaposággal tenyésztik lovaikat, köztük a freiberit is. Náluk a freibergeri nemzeti ló, s közel 4.500 kancát tartanak döntően 1-3 kancát tartó tenyésztők. Svájcban a freibergeri lovat nem mezőgazdasági hasznosítása, hanem a hobby és rekreációs tevékenységekre tartják. Így ennek megfelelően tenyésztik az 1960-as évektől. A fajtát küllemében kikönnnyítették különböző melegvérű fajták felhasználásával, de a kedvező, hidegvérűre jellemző temperamentumot sikerült megőrizni. Az állami méntelepen nagyon komoly génmegőrzési és tenyésztést segítő munka is folyik. Olyan ménkatalógust adnak ki, amely az egyes ménnek küllemi örökítőképességét, használhatóságát (az utódok eredményein keresztül) tüntetik fel.

A freibergeri könnyű hidegvérűnek tekinthető, mozgása könnyed, lépésbiztonsága kiváló, nem túl nagy, fáradhatatlan hegyiló. Bokaszőröktől mentes vagy alig bokaszőrözött. Szakértő társaságunk úgy ítélte meg, hogy bár könnyebb típust képvisel, mint az általunk elképzelt muraközi, de ennek ellenére a „hidegvérűsebb” kancákra igen jó lehet. Mozgás és a láb és pataszerkezet javítására

kifejezetten javító hatásának gondoltuk a tömegesebb freibergeri egyedeket. Úgy határoztunk, hogy 2 méntől 5-5 adag mélyhűtött szaporítóanyagot hozunk be. A ménnek kiválasztása számomra külön szakmai élmény volt, ahogy Bodó Imre professzor úrral ezt levezenyeltük.

Ennek az importnak elég gyenge eredménye lett (csupán 2 vehem). Az egyik vehemből származó kanca (82-Csenge) 2017-ben született fia már tenyészmén, növelve a leendő fajta genetikai variabilitását. Időközben a svájciak azonban felajánlottak, 2 tenyészmént, amit ők amúgy sem használnának tovább, de ha akarjuk ingyen (!) elhozhatjuk. Természetesen nem ugrottunk félre a lehetőség elől, és 2012 januárjában 2 freibergeri tenyészmént szállítottunk haza Thomka Iván és Rácz Dániel segítségével. A két mén: 5392 Lorambo (1992. szül) és a 5393 Versace (2002.szül).

A freibergeri ménekkel egyértelmű volt a szándékunk, a rámásabb muraközi esetleg hidegvérű kancákat fedeztetve kissé finomabb egyedeket nyerni, s majd ezeket kisebb, a murához közel álló jó mozgású, vékonyabb csontú magyar hidegvérű ménekkel fedeztetni. Idegen vonalak kialakítása érdekében terveztük egy-egy vonal kialakítását is. Az utódokat látva azt tapasztaljuk, hogy akkor kedvező, ha a freibergeri vérhányad 12,5-25 % között van, így a könnyebb küllem már nem érzékelhető, de a mozgás és a lábak javítása nem csorbul.

Az első időszakban nem adtunk el olyan kancákat, amely szigorú szemek a muraközi tenyésztés számára kedvezőnek ítélt, dacára annak, hogy potenciális vásárlók lettek volna. Ezt annak érdekében tettük, hogy legyen egy olyan jó muraközi típusú kancaállomány, amelyre bátran lehet majd a tenyésztést építeni.

Azt azonban tudtuk, hogy egyedül nem leszünk képesek regenerálni a fajtát, s hosszabb távon magántenyésztők nélkül a tenyésztői munka nem fog menni. Ezért ezt az időszakot tenyésztőtársak felkutatására használtam fel. Olyan tenyésztőket, akik nem a pénzért, hanem az érzelmi kapcsolat miatt tartanak lovat, de azért tenyésztők és értenek a lóhoz. Ezt a kört nagyrészt lovas érzelmű magyartarkások közt találtam meg, elsősorban Rácz Károly személyében. Karcsival mindig együtt utaztunk magyartarkás rendezvényekre, elnökségi ülésekre, s szép lassan „megfertőződött” muraközivel. Lovai mindig is voltak, szereti is őket, így gyorsan lettek neki is muraközi kancái, s mára a nemzeti park után a legnagyobb létszámmal rendelkező muraközi tenyésztő. Azt még meg kell említenem, hogy szakmai segítsége, barátsága sokszor segített az olyan helyzetekben, amikor már kilátástalannak láttam a muraközi tovább-fejlődését.

Míndeközben persze folyt a tenyésztői munka a nemzeti parkban, ám szavak helyett a táblázatok beszédesebbek ezért ezeket is készítettem. A fedezettett kancák és a választott csikók találhatóak számszerűsítve 1. táblázatban, míg a programban használt tenyészméneket a 2. táblázatban.

2010-ben született meg VAZUL az első olyan méncsikónk, akit minden tekintetben alkalmasnak tartottunk arra, hogy tenyészmén legyen. Így állt tenyésztésbe 5698 Óriszentpéter-8 Vazul. Számomra ő nagyon jól megközelíti azt a típust, amit mi muraközinek gondolunk.

De, hogy milyen mértékben repül az idő, arra jó példa az, hogy Vazul két fia múlt héten (2020. szeptember 10-én) tették le a ménvizsgát Kaposváron.

Amikor az Órségi Nemzeti Park Igazgatóság muraközi tenyészetében elértük a kívánatos tenyészkanca-létszámot (22-23 egyed), elkezdtünk értékesíteni azon tenyésztőtársaknak, akik segíteni kívánták munkánkat, s muraközi lovat szeretnének tenyészteni. Ez a folyamat a mai napig tart, folyamatosan csatlakoznak új és új tenyésztők a munkába, ahogy tudunk számukra kancacsikókat biztosítani.

2016 őszére a muraközi programban 79 ló vett részt, ennek 34 %-a volt 8 magánszemély tulajdonában. A Földművelésügyi Minisztérium ekkor hivatalosan is felvállalta a muraközi lovat, s 2016. október 10-én V.Németh Zsolt államtitkár bejelentette egy muraközi kutatási program

indítását, melynek egyértelmű célja közt a muraközi fajtvá válását jelölte meg. Ez új fejezetet nyitott a muraközi ló regenerálásában, de erről majd a következő lapszámomban.

Kovács-Mesterházy Zoltán

1.táblázat

Fedeztetési / választási adatok az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság muraközi törzstenyészetében

Fedeztetés éve	Fedezett kanca	Ellett / vetelt kanca	Választott csikók száma	Fedeztetés módja	Fedeztetésre használt ménék száma
2004.	6	6	5	Hárem	1
2005.	12	12	10	Hárem	1
2006.	14	14	10	Hárem	1
2007.	12	10	9	Hárem	1
2008.	18	9	9	Hárem	1
2009.	17	9	8	Kézből	1
2010.	17	10	7	Kézből	1
2011.	19	9	7	Kézből / hárem	2
2012.	21	13	13	Kézből	3
2013.	21	14	14	Kézből	3
2014.	18	10	10	Kézből	3
2015.	21	17	13	Kézből / hárem	2
2016.	19	14	12	Kézből / hárem	3

A muraközi programban 2016-ig használt tenyészmének:

Tenyészmén száma neve	Szül. év	Színe	Méretei	Apa száma	Anyai n.apa	Született csikók száma / fed.idény ¹
4291 Hobol-141	2001.	Fekete	161/172-197-24,0	3798 Vezúv	979 Rózsafa-4	23/3
3034 Veszprém-varsány-8	1988.	Fekete	153/163-195-23,0	1194 Szent-gáloskér-41	152 Iregszemcse-93	41/12
Lordon ²	1998.	Sárga	158/165-190-22,0	Logan ²	Lord ²	1/1

Lorambo ²	1992.	Pej	156/165-183- 20,8	Lorrado ²	Lord ²	12/3
Versace ²	2002.	Pej	159/164-192- 21,5	Vulcain ²	Romarin ²	25/4
Óriszentpéter-8	2010.	Pej	151/162-195- 23,0	3034 Veszprém- varsány-8	1189 Kisgyalán-53	18/2
5351 Pereked- 101	2009.	sárga		2095 Belvárdgyula- 49	2931 Somogyszil- 11	1/1

¹: a muraközi tenyésztési program keretében született csikók

²: freibergeri fajtába tartozó tenyészmén